

[0127] DE FONEEMWEARDE EN DE STAVERING FAN DE NASALITEIT

Mei opsetsin haw ik yn myn lêste stikje oer de kwesje fan de Fryske noaslûden¹⁾ inkelde fonetyske ûnkrektheden yn it fuort dêroanfoarôfgeande artikel²⁾ fan myn “tsjinstander” Van Coetsem ûnbisprutsen litten, foarst om't it nedich wie dat wy earst wer hwat op 'e selde weachlangte kamen en oard om't ik him as net-Fries dy forsinnen net oanrekkenje woe. Dat ik der hjir nou dochs op weromkom, is, om't ik ealgje, dat dy ûnkrektheden faeks krekt it sicht op 'e saek forbjusterje koene. Boppedat leau ik, dat ik, ek as ik it paed fan Van Coetsem lâns gean, ta de foneemwearde fan de nasaliteit bislute moat.

Van Coetsem sitearret himsels op s. 14 mei de wurden: „In *ies* $\neq$ *iens* hebben we een duidelijke oppositie, die ik vereenvoudigd als volgt voorstel: $v: + s \neq \tilde{v} + s$; hetzelfde in *meast* $\neq$ *minst*: $v: + s \neq \tilde{v} + s$. Het lang vocalisme $v:$ vormt dus duidelijk een oppositie met het corresponderende, genasaleerde vocalisme $\tilde{v}$.” As wy lykas Van Coetsem twielûden oanjowe mei $v:$, dan wurdt de forienfâldiging yn beide foarbylden $v: + s \neq \tilde{v}: + s$ (net: $\tilde{v} + s$). Dêrby moat sein wurde, dat de hoeke, dêr't *minst* útsprutsen wurdt mei in noaslûdich ea-fokalisme ôfgryslke biheind is. Bûten dy N.E.-hoeke is it foarbyld ûnbrûkber.

Op s. 15 is *mist* $\neq$ *mi-n-st* werjown mei $\tilde{v} + s \neq v + n + s$. Ynsté fan *mist* sil der wol *minst* stean moatte en mei $\tilde{v}$ sil wol $\tilde{v}$: bidoeld wêze. Op 'e selde side freget Van Coetsem: waar is het rotacisme in *wart* [wat]? sa't ik him nou freegje (net: hwer is de nasaliteit mar) hwer is de *n* yn *iens*? Myn andert is:

1) Is komplimentaire (mw. komplemintaire) distribúsje in diakroanysk bilêstge bigryp? U.W. VII (1958), s. 16-17.

2) U.W. VII (1958), s. 14 (en net s. 13 sa't forkeard yn myn stikje stiet) - 16.

it 'rhotasisme' (nommen yn wider bitsjutting as by Marouzeau) sit him yn it net-[ɔ]-wêzen fan it fokalisme. Hwat seit Van Coetsem?

En nou de kwesje sels wer.

Op s. 14 seit Van Coetsem: „Dat $\tilde{v}$ niets anders is dan de zuiver fonetische realisatie van $v + n$ voor bepaalde consonanten, wordt geïllustreerd door gevallen als *ik kin* ... tegenover *dou kinst* (*kĩst*).“ It is mooglik dat der Fryske tongslaggen binne dêr't it der oars hinneleit, mar yn de mysels it meast eigen, Grouster, tael is it fokalisme yn *kinst* lang, dus mei in $\tilde{v}$., hwat de relaesje ta de foarm fan de earste persoan fansels net sa simpelkes makket as Van Coetsem wol ha wol. Lit ús foar aerlichheit ris effen trije tiidwurden yn beide persoanen bûge, t.w. *wine* [winə], *winne* [wɪnə] en *wize* [wi:zə]. Wy krije dan

IK	wyn [win]	win [win]	wiis [wi:s]
DOU	wynst [wĩ:st]	winst [wĩ:st]	wiist [wi:st]

Sjogge wy nei de foarmen fan de earste persoan, dan is der opposysje tusken de foarmen *wyn*: *win* (i:I), wylst *wiis* gjin tsjinstelling mei in oare foarm oplevert. By de foarmen fan de oarde persoan forrinne de tsjinstellingen oars. Dêr is opposysje tusken *wynst* en *wiist* (nasaliteit : netnasaliteit) en *wynst* en *winst* (lange i : lange I).

Ik haw yndertiid sein en Van Coetsem hellet dat oan yn noat 3 op s. 14: Dy -n- is fordwoun en hat as lêste spoar it foargeande lûd nasalearre. - De *n* yn *wynst* is assimilearre nei't earst it foargeande lûd beide yn kwantiteit en kwaliteit foroare is. Wolle wy *wynst* [wĩ:st] minus -st sjen as fariant fan *wyn* [win], dan hâlde wy oer it forskil yn langte fan de beide lûden¹). Lange en koarte *i* binne yn it Frysk beide fonemen (forl. *sike* [si:kə] - *sike* [sikə]) en yn [wĩ:-] - [win] hawwe wy yn elk gefal al yn it stik fan it lûd neutralisaesje. Yn (*dou*) *warst* (*dy*) [wast] njonken (*ik*) *war* (*my*) hawwe wy yn safier in parallel, dat yn de earste foarm de *r* weiwurden is nei it foargeande lûd in ferniske jown to hawwen om forkleuring ta [ɔ] troch ynfloed fan hwat nou de neiste buorman waerd, de *s*, to kearen.

Van Coetsem hat hyltyd oanstien op de skieding fan de nasaliteit fan de nasalearre lûden en steld, nasaliteit [~] en [n] soene yn it Frysk gjin fonologyske tsjinstellingen opleverje²). Syn winsk folgjende fine wy lykwols yn in foarbyld as „Alinea 2 yn *oarder* 5 is yn 'e beane foarm noch net alhiel yn *oarder*“ (Holl.: Alinea 2 in order 5 is in de gegeven vorm nog niet helemaal in orde) tusken de beide yn *oarder*'s in bitsjuttingsforskil dat droegen wurdt troch de opposysje *nasaliteit* [ĩ~uadər] : *n* [inũadər], om 't de útspraek fan de beide wurden *oarder* gelyk is³).

It wurdt nei it foargeande dus dúdlik, dat wy yn it pear: wĩ-] - [win] mar leafst mei twa oaninoarkeppele neutralisaesjes to krijen hawwe: dy fan lange

1) De ûntnasalisearre foarm fan *minske*: *meeske* falt gear mei de fûgelnamme *meeske* en it ienlûd dêr biwiist dúdlik, dat in lang lûd + nasaliteit net oplost wurde kin yn in koart lûd + *n*.

2) U.W. VII (1958) s. 14.

3) Forl. myn bydrage yn de diskusje Hof-Van Coetsem *N.o.f.: J. J. Hof, Hjoeddeiske lûd- en foarmforoaringen* 7 (m.w. 2) yn De Pompebleden XXIV (1953) s. 41-43.

en koarte [i] en dy fan nasaliteit [~] en [n]! Sels as wy ôfsjen soene fan de foneemwearde fan de nasaliteit of fan de foneemwearde fan de nasalearre fokalen is de bilesting fan it iene teken *y* mei twa forskillende kwantitative wearde (forl. dynje njonken (dou) wynst) ek út in eachweid fan stavering net forantwurde. As wy om mear diakrityske tekens to mijen de nasaliteit fan in lûd oanjown achtsje troch de fuort op it lûdteken folgjende *n* hoege wy by de nasalearre lûden allinne noch mar op to passen, dat wy de fierdere kwali- en kwantiteit fan it lûd neffens wittenskiplik forantwurde prinsipes oanjowe. Wy kinne hwat dat oanbilanget it konsekwinte skema fan V. Tams Jørgensen yn dit nûmer neifolgje. It meast revolusionair sil dit wêze foar de *lange* nasalearre lûden, dy 't oant nou ta mei ien teken stavere waerden, dus *wäänst* (nêst *wänje*), *wiinst* (nêst *fortinje*), *kyynsen* (nêst *dynje*), *aanstoons* (nêst *franje*), *köönst* (nêst *plönje*), *düünsk* (nêst *dünje*), *lååns* (nêst *brånje*), *boonzje* (nêst *besonjes*), *fuuns* (nêst *unwaar*).

Teake Hoekema